J 16414

Digitized by Google

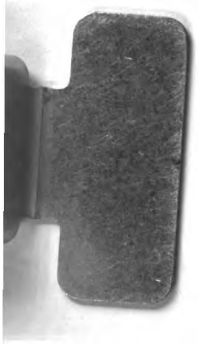

Slovanská knihovna

SLOVANSKÁ KNIHOVNA
3186187483

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

NAPUTAK

za

OPISIVANJE PRAVNIJEH OBIČAJA,

KOJI ŽIVU U NARODU.

Sastavio

Dr. V. BOGIŠIĆ.

TREĆE IZDANJE JEDNAKO DRUGOMU.

Troškom jugoslavenske akademije.

U ZAGREBU.

ŠTAMPARNA DRAGUTINA ALBRECHTA.

1867.

Digitized by Google

J 16414

355573

Digitized by Google

Pošto najprije u „Književniku“ izadje početak moje rasprave o pravnim običajima kod Slovena, obrati se k meni nekolicina rodoljuba, pa i ne uprav pravnika, s molbom da bih im poslao kakov naputak za opisivanje toga još živoga vrela za historiju narodnoga prava, jer da bi i sami željeli poštogod svaki u svojoj okolici opisati i poslati mi. Ja se ne ogluših, nego im poslah odmah naputak, ali samo za neke dijele juridičke nauke, a oni se neoblijeniše nego mi skoro svaki već po nekoliko i posla od toga, što je zabilježio. Drugi me pak poznanci nagovaraše da sastavim opširniji naputak, u kome bi bila pitanja iz svake pravne struke, te da ga dadem štampom obnarodovati, uvjeravajući me, da će se i još mnogo domoljuba naći (osobito kod svećenstva, koje najbolje narodni život pozna) koji bi mi rado na nekoliko, a neki možebiti i na većinu pitanja odgovorili. Ja obrekoh da ću dragovoljno i to učiniti, i evo me da to svoje obećanje ispunim.

Buduć da je važnost stvari potpuno priznata, neostaje mi drugo, nego moliti najtoplije svakoga, komu je zbilja stalo do napretka narodne knjige, pa su mu poznati narodni običaji, da se (obzirom na opaske, koje ću malo niže pridodati) ne oblijeni odgovoriti na nekolika od slijedećih pitanja.

I. Privatno pravo (jus privatum).

1. Obitelj (jus famil.)

a. Obitelj šira (= zadruga) u opće.

1. Jeli u vašemu mjestu ili okolici običnije da ljudi živu u obitelji sastavljenoj iz više užijeh familija (t. j. više braće ili drugijeh srodnika sa svojimi ženama i djecom), ili naprotiv da svaki oženjeni čovjek napose žive i sam svojom ekonomijom upravlja?
2. Zove li se ta šira familija zadruga a uža inokoština, ili se samo govori u opće za kuću, koja ima mnogo čeljadi da je zadružna a u onoj gdje ih je malo da je inokosna, bez obzira na to da li su to sve djeca još živa oca ili ne? Ima li uz ta imena ili mjesto njih, i drugijeh imena u vašoj okolici?
3. Koliko je obično glava u zadruzi, i koliko ih od prilike u najvećoj zadruzi biva?
4. Ima li tako velikijeh zadruga, da bi cijelo selo ili općinu sačinjavale, i kako se nazivlju ta sela: da li prezimenom zadruge, kako li?
5. Kakva su obična imena (prezimena) pojedinijeh zadruga i koliko familija jednoga istoga prezimena ima u selu?
6. Jesu li svi zadrugari svoji po krvi ili ne, i u kome razmjerju i odnošaju stoje te dvije vrste jedna prama drugoj?
7. Dogodi li se kadgod da sasvim tudji ljudi medju se sastave zadrugu?
8. Što je postojani imetak cijele zadruge: dali su medju nepokretninama samo livade, njive, vinogradi, pašnjaci, šume itd. ili i kuće i mlini itd., i kako se zove taj imetak, dali stežer, korjenina, kako li?

Digitized by Google

9. Misle li zadrugari, da je taj stežer njihova neograničena svojina, pa da ga mogu prodati i njime raspoložiti kako i ljetinom i drugijem plodovima — ili drže da im taj stežer treba neokrnjen sačuvati i predati nasljednicima u zadruzi, kako ga i njima predaše njihovi stariji?
10. Koje pokretne stvari pripadaju k stežeru, da li ratarske sprave, orudje, pokućstvo, stoka, uljanik ili čeljinjak itd.; a koje k stvarima prodavnim: dali sami zemaljski i životinski plodovi ili i još što; i kako se nazivlje ta vrsta prodavnih stvari?
11. U kojim se slučajevima ipak može prodati nešto, što k stežeru pripada, ko valja da na to privoli i kako to biva?
12. Valja li da je domaćin oženjen, ili može i neoženjeni biti domaćinom, dali samo stariji čovjek, ili može biti i mladji?
13. Može li ženska biti domaćinom (glavom kuće) i u kojim slučajevima to biva?
14. Izbiraju li članovi domaćina, ili se ta čast nasljeduje kakvijem redom, ili je pak koji zadrugar malo po malo i sam prisvoji?
15. Na koja se svojstva najviše gleda pri izbiranju domaćina?
16. Koja prava i dužnosti ima domaćin prama članovima zadruge i prama zadružnom imetku?
17. Može li domaćin kazniti radšta kakva zadrugara, ili biva kakav ukupni kućni sud za taj posao i kako to biva?
18. U kome je odnošaju domaćin prema općini, državnijem oblastima, i crkvi?
19. Može li domaćin prodati i kupiti štogod bez dopuštenja zadrugara?
20. Može li domaćin biti lišen te časti: ko to može učiniti, kako, i za koje uzroke to obično biva?
21. Kad je domaćin smetnut ili je umr'o, biraju li odmah drugoga, ili za neko vrijeme upravlja zadrugom kakav drugi zadrugar i koji?
22. Biva li domaćicom domaćinova žena, ili može biti i koja druga, i što je običnije?
23. Može li biti domaćicom i djevojka ili udovica, ili treba da je udata žena?
24. Ima li koja razlika medju izbiranjem domaćice i izbiranjem domaćina?
25. Što su prava i dužnosti domaćice?
26. U kojem je odnošaju domaćica prama domaćinu, u kojem li prama muškijem članovima zadruge?
27. Što su prava i dužnosti zadrugara?
28. Na koje se razdjele zadrugari dijele što se godina života tiče?
29. Kojijeh godina počnu uživati potpuno svoja zadrugarska prava?
30. Od koliko godina počnu imati glasa u savjetovanju domaćemu, i imaju li ženske tu pristupa i glasa?
31. Biva li savjetovanje o nekoj stvari kada su svi na okupu, kako li?
32. Odlučuje li se na tom savjetu većinom glasova, ili jednoglasjem, ili po višem ili manjem uplivu onoga, koji neko mnijenje zastupa ili kako inače?
33. Koji predmeti pripadaju općemu vijećanju zadrugara, a kojijem raspolaže svojevoljno domaćin ili domaćica?
34. Mogu li zadrugari imati i svoju osobinu (peculium)?
35. Ima li u toj osobini i nepokretnina ili su same pokretne stvari i obično koje?
36. Idu li zadrugari izvan kuće na dobit i kojim redom?
37. Onaj, koji otide na dobit, daje li kakvu naknadu za domaću radnju, ako podulje izvan kuće ostane?
38. Šalje li zadruga kakva mladoga zadrugara na kakvu nauku, kako na izučenje bogoslovlja, nautike itd. i plaća li iz zadružne riznice troškove, odkle li?

Digitized by Google

39. Ako zadrugar ostane nekoliko godina izvan kuće, gubi li ili umanjuje li svoje pravo na zadružni imetak, i može li se kad mu je volja povratiti u zadrugu?
40. Kojijem se redom žene zadrugari i što je u tomu redu osobita?
41. Za slučaj gladne godine ili kakve druge potrebe, je li dužan imućni zadrugar dati zadruzi svoju osobinu, i ako jest, u kojoj mjeri to biva i pod kojijem uvjetima?
42. Koji su znaci poštovanja i posluha mladjega zadrugara prema starijemu: da li samo nazivanje stričе, tetka itd., ili drugi koji?
43. Trošak za odjeću i obuću dava li zadruga za svekolike članove, ili davaju nešto i pojedinci ili njihovi roditelji, i u kojoj mjeri?
44. Koja su prava i dužnosti ženskijeh u opće?
45. Imaju li žene kakve stvari, kojim mogu raspolagati po volji i nepitajući muške, kako na pr. prodavati za sebe kokoši, jaja, mlijeko, povrće, laneno sjeme itd.?
46. Drži li take stvari svaka za sebe, ili ih bude po nekoliko u zajednici, kako li?
47. Daje li se ženama udatijem i djevojkama ikakov dijelak od ljetine da š njime po volji raspolažu?
48. Odjeću i obuću kupuje li im zadruga, ili je same spremaju i nabavljaju i kako to biva?
49. Imaju li one još osim toga i svoj posebni peculium?
50. Na dobit može li svaka ženska, ili je to dopušteno samo djevojkama i udovicama, i kojijem redom to biva?
51. Što je obično ženska radnja?
52. Kako dijele medju se posao švenja i popravljanja odjeće?
53. Koja osobita prava i dužnosti imaju djevojke u zadruzi, i u čemu se nošnjom razlikuju od udatijeh žena?
54. U čemu sastoji obično djevojačka osobina?
55. Kojim se redom udaju?
56. Osim onoga, što im roditelji daju u prćiju, što im još zadruga daje?
57. Što su osobita prava i dužnosti žena udatih?
58. Obavljaju li one iste poslove koje i djevojke, koje li?
59. Ostaju li udovice obično u muževljoj, ili se vraćaju u rodnu zadrugu i što su tomu posljedice obzirom na imetak?
60. Zavisi li to od toga je li se zarodila ili ne, od česa li?
61. Kada se udovica preudaje, daje li zadruga prvoga muža udadbene troškove ili kakvo ruho, ko li?
62. Dogadja li se često da se udovice preudaju u istu zadrugu?
63. Kako se zovu muški poslužnici a kako ženski, zovu li ih slugama kako li?
64. U kakovu odnošaju stoje oni prema domaćinu i prema zadrugama?
65. Koliku od prilike platu imaju na godinu, i u koje se doba godine obično uzimlju a u koje se otpuštaju?

b. Obitelj uža.

66. Kojijeh se godina vjeraju i žene; dogodi li se kadgod da roditelji još nejaku djecu zaruče? Što su posljedice tomu?
67. Koliko vremena obično prodje medju vjeridbom i ženidbom?
68. Kad i koliko bude obično vjeridbenih sastanaka i kako se pojedini sastanci zovu?
69. Bude li simboličkijeh obreda na tiem sastancima i kakovi su?

Digitized by Google

70. Ko ide na te sastanke?
71. Kada se drži da je vjera sklopljena?
72. Što bivaju obično uzroci da se vjera razmetne?
73. Što misli narod o svojevoljnom razmetanju vjere? Mora li onaj, koji bez uzroka odstupi, dati kakvu naknadu drugoj ostavljenoj strani, ili štogod pretrpljeti?
74. Dogodi li se često da ko vjerenicu osramoti pa je ostavi i kad su posljedice očigledne, što misli narod o tome?
75. Dogodi li se kadgod da se neko hotimice ili nehotice oženi ili uda, a da prva ženidba nije razdriješena?
76. Kad bi se to dogodilo bona fide, drži li narod da je prva ženidba pravija i tvrdja nego druga?
77. Nalazi li se u vas konkubinat: što su mu uzroci, što narod o istomu misli i kako ga nazivlje?
78. Biva li u vas otmica djevojaka, što joj daje povoda i što narod o njoj misli?
79. Je li po narodnom mišljenju potrebno roditeljsko dopuštenje za ženidbu i udadbu; i ako roditelji živi nijesu, ko tad dopušta?
80. Nadje li se roditelja, da bi nagonili svoju djecu, da uzmu ili podju za koga, ko im nije po volji, i kudi li narod take roditelje?
81. Biva li u zadrugama kakov kućni dogovor, kad imaju obećati djevojku ili momka ženiti, i ima li tu šta osobita?
82. Biva li ženidba medju sljedbenicima različnog zakona ili različne narodnosti i što misli narod o takovim ženidbama?
83. Zaprjeke srodstva kolike su vrste?
84. Do koga stepena drži narod da se je grešno uzimati?
85. Ubraja li narod u duhovno srodstvo samo kumovstvo, ili i koji drugi odnošaj kako n. pr. pobratimstvo, djeverstvo itd.?
86. Može li adoptano dijete u ženidbu stupiti sa rodjenom djecom poočima i drugim njegovim srodnicima?
87. Ljudi iz dobre kuće traže li obično, da se žene opet iz slične kuće ili ne? Valja li to i za ženske?
88. Žene li se ljudi obično iz svoga sela ili i iz drugoga: samo iz svoje ili i iz tudje okolice?
89. Kako i što se ugovara o prćiji? i zove li se to tako u vašoj okolici, ili naprosto r u h o, kako li?
90. Što nosi nevjesta obično u prćiju, i prenose li prćiju pred svadbom ili po svadbi u mladoženje doma ili ujedno sa nevjestom?
91. Daje li se nepokretnina u prćiju?
92. Plaća li zet štogod ocu ili rodjacima nevjestinim ili nevjesti?
93. Kakvi su glavni obredi pri ženidbi, t. j. u oči svadbe, na svadbi u nevjeste doma, na putu put crkve, u crkvi (osim crkvenoga obreda), pri ulasku u kuću mladoženjinu, u kući, u ložnici i sjutri dan u jutro?
94. Kojim obredom drži narod, da je ženidba svršena?
95. Obrću li se mladijenci oko kakva drveta, stola itd., za znak, da je ženidba već gotova?
96. Dava li narod mnogo važnosti djevičanstvu nevjestinu, i traži li kakav dokaz tomu?
97. Koje su posljedice, ako nevjesta nije do ženidbe sačuvala svoju čistoću?
98. Koja su prava i dužnosti muža prema ženi, a koja žene prema mužu?
99. U čemu se izjavljuje podložnost žene prema mužu?
100. Na koje domaće poslove ima više upliva muž a na koje žena?
101. Ima li poslova, koji samo jednoj ili drugoj strani pripadaju?

Digitized by Google

102. Ima li domazet istu vlast vrhu žene kako i drugi muž, ili mu je žena nešto manje podložna?
103. Pridržuje li domazet svoje prezime, ili primi kućno ime svoje žene odmah, pošto je na ulaž otišao, i po čijemu se imenu djeca iz te ženidbe nazivlju?
104. Imanje muža i žene drži li narod da je zajedničko, ili pripada samomu mužu, ili svak svoje pridrži?
105. Čija je stečevina što se u ženidbi dobije?
106. Komu pripada ruho i prćija ženina?
107. Ima li stvari u ženidbenoj zajednici, kojim žena i nepitajući muža može raspoložiti?
108. U kakovu je odnošaju muž domazet prema ženinijem dobrima?
109. Misli li narod da je za života obojih supruga ženidba nerazdrješiva, i ako je to moguće, za koje se uzroke može razdriješiti?
110. Po razdrješenju ženidbe što biva s prćijom, što li s nejakom djecom?
111. Ako djece nije, komu ostaje prćija po smrti ženinoj?
112. Zapovijeda li otac više muškom a mati ženskom djecom, otac odraslom, a mati nejačicom?
113. Misli li narod da otac može sa sinom što mu volja?
114. Ostaju li djeca vazda pod očinom vlasti, ili samo dok dodju do nekijeh godina?
115. Kad drže ljudi da je dijete prešlo u broj mladića ili djevojaka i biva li to označeno čim n. pr. promjenom odjeće, striženjem kosa ili kakvim drugim obredom?
116. Kad se je sin oženio, ako je još maloljetan, ostaje li pod očinom vlasti: i ako on ostaje, ostaju li i njegova djeca i žena?
117. Vrhu udate kćeri imaju li više roditelji njezini kakovu vlast?
118. Mogu li djeca imati svoju osobinu odijeljenu od očine i u čemu obično sastoji?
119. Drži li narod da su djeca dužna hraniti i sahraniti svoje roditelje u starosti?
120. Sluči li se u vas često posinovljenje (adoptio) i što mu daje obično povoda?
121. Ko treba još da privoli na posinjenje osim rodnoga oca?
122. Posinjuje li samo muški, ili mogu i ženske i uzimlju li se za svoju djecu više muškarci ili djevojke?
123. Ima li kakov simbolični obred pri posinovljenju?
124. Koja prava stječe i dužnosti na se uzimlje posinjenik i poočim?
125. Promjenjuje li posinjenik svoje dosadanje ime?
126. Promjenjuju li se tijem odnošaji medju posinjenikom i njegovim pravijem roditeljima i u kojoj mjeri?
127. Koja je obično razlika medju godinama adoptivnog oca i adoptivnog djeteta?
128. Dogodi li se kadgod, da neko posini čovjeka s djecom (adrogatio) i koji odnošaji time nastaju za sve te osobe?
129. Kakvi pravni odnošaji iz toga postaju, kad kogod kakvo siromaško dijete uzme i odhrani — i dogadja li se to često i kojom prigodom?
130. Koja prava i dužnosti imaju nezakonita djeca prema svójim roditeljima?
131. Čije ime obično nose nezakonita djeca?

c. Dioba zadruge i nasljedstvo.

132. Je li narod u vašoj okolici više sklon da živi u zadruzi, ili da se dijeli, misli li da je djelidba nekakva nesreća?
133. Koji su obični uzroci za koje se zadruga dijeli?
134. Kad je jednom do diobe došlo, dogodi li se kadgod, da se za tim opet predomisle, pomire, pa i opet u zadruzi ostanu?

Digitized by Google

135. Ima li svaki zadrugar pravo tražiti da ga odijele?
136. Ima li zadruga pravo, davši jednome članu dio, koji ga ide, isključiti ga iz zadruge?
137. A ima li pravo, radi kakva zločina i nedavši mu nikakova dijela istjerati ga iz zadruge?
138. Kad se podijele ostaje li obično svak za sebe, ili njih po više zajedno?
139. Po kome se načelu dijele: biva li samo toliko jednakih dijela koliko je koljena (in stipites), ili je toliko dijela koliko odraslijeh muškijeh glava (in capita)?
140. Ako je ovo pošljednje, dade li se štogod više onomu, koji ima mnogo djece?
141. Primaju li ženske kakov dio pri djelidbi, i s kim ostaju one koje nemaju živa ni oca ni brata?
142. Kada se braća dijele još za života roditêljâ kod koga ovi ostaju i kakav se dio njima daje?
143. Pridržava li pri djelidbi svak uz dio i potpuni svoj peculium?
144. Kako dijele ljetinu koja je još na polju, a kako onu što je već sakupljena?
145. Čine li djelidbu sami zadrugari medju se, ili pozovu za to tudje ljude?
146. Ko bivaju obično ti dobri ljudi, ko ih plaća i kako?
147. Kad su sve na jednake dijele razdijelili, meću li na sreću što će kome zapasti i kako to biva?
148. Oni, koji kuće neimaju, pomagaju li im je dosadanji zadrugari graditi?
149. Komu pripada peculium po smrti zadrugara?
150. Svojom osobinom može li zadrugar oporukom raspoložiti po volji, a osobito može li, ako ima djecu i ženu?
151. Može li sin koji je domazetom postao i tako iz rodne zadruge izašao i udata kći iskati dio očine osobine, ako je doma još druge djece?
152. A da nema doma više djece, nasljedjuju li tu osobinu djeca, koja su već istupila iz zadruge, ili ostaje zadruzi, u kojoj je pokojni zadrugar živio i umr'o?
153. Kakav je red nasljedstva u inokoštini?
154. Što biva obično kad je familija spala na samu kćer?
155. Komu pripadaju dobra zadruge koja se istraži, te više nikoga živa nema?
156. Čine li ljudi često oporuke?
157. Bivaju li oporuke pismeno ili usmeno; koliko ima svjedoka i ko su obično?
158. Bivaju li prisutni pri tome i nasljednici ili ne, i biva li još štogod osobita?
159. Ostavljaju li štogod za dušu i za druge pobožne svrhe i koje su najobičnije?
160. Što nasljedjuje žena za mužem i muž za ženom?
161. U predjelima, gdje zadruge radi neplodnosti ili drugijeh uzroka biti nemože, je li običan majorat ili minorat, t. j. ko ostaje u očinoj kući i zemlji, da li najstariji sin ili najmladji?
162. Kakva se naknada daje sinu koji izadje iz kuće?
163. Ko se stara sirotama i njihovim imanjem u zadruzi ko li u inokoštini?
164. Koja se nagrada daje onomu, koji upravlja imanjem siročeta i za njegovu se osobu brine?
165. Pod čijim nadgledanjem to biva i komu predaje skrbnik (tutor) račune svoje uprave?
166. Kad siroče nema nikakova imetka, ko se tad njime stara?
167. Nastoji li općina take sirote opskrbiti? i kako to biva?
168. U kojoj godini počnu uživati sirote potpuno svoja prava?
169. Kako narod razdjeljuje u opće svojtu?
170. Svojtu po krvi razdjeljuje li na svojtu po muškoj lozi (agnati) i po ženskoj (cognati), ili ne?

Digitized by Google

171. Ima li narod još kakovih kategorija u koje svojtu razdjeljuje i iménâ za to razdjeljenje n. pr. u svojtu po krvi, po mlijeku, po debeloj i tankoj krvi, po prijateljstvu, po tazbini itd.?
172. Znade li narod za kakve stepene srodnosti i kako ih broji?
173. Koja su imena za pojedine članove svojte (stric, bratić, pastorak, itd.) i koje ime latinsko ili talijansko ili njemačko svakome odgovara?
174. Je li pobratimstvo i posestrimstvo u običaju, i ima li ga od više vrsta?
175. Koliko vrsta kumstva pozna narod?
176. Koji odnošaji nastaju iz pobratimstva i kumstva?
177. Koji su odnošaji medju susjedima: imaju li oni medju se kakva prava i dužnosti?
178. Cvjeta li u vas još gostoprimstvo i ima li kakvijeh pravila i običaja za primanje gosta?

2. Stvari (jus rerum).

179. Za koje je pravne slučaje u narodu od neke praktične vrijednosti razdjeljenje stvari u pokretne i nepokretne?
180. Kada se kupi ili proda neka glavna stvar, što se drži da je uzgredna, n. pr. s kućom idu li peći, s konjem uzda itd.
181. Na koje se načine stječe svojina pokretnijeh i nepokretnijeh stvari?
182. Dogodi li se kadgod prisvojenje (occupatio) polja, lugova, dubrava itd. i kako to obično biva, i što bivaju pravne posljedice tomu?
183. Kakav pojam imaju ljudi o zakopanu blagu?
184. Može li svak i na tudjoj zemlji tražiti blago?
185. Ko je blago našao, biva li sa svijem njegovo, ili ga dijeli s kim?
186. Ko nadje izgubljenu stvar, komu je predaje?
187. Ako ih je više u isto doba našlo jednu stvar, dijele li je, ili dijele li nalježbu i po kome pravilu i mjerilu?
188. Ko nadje na svojoj zemlji tudju ovcu, goluba, roj pčela itd., što tim radi?
189. Kad ko na tudjoj zemlji bez zle namjere nešto sagradi, posije ili usadi, ili iz tudje robe učini kakvu novu stvar, komu pripada zgrada, usjev, sad ili prečinjena stvar?
190. Kad kakva stvar, pa bila nečija ili ničija, tudjoj stvari priraste (accessio), n. p. riječina naplije malo po malo jednome komadu zemlje na obali još jedan komadić (alluvio), ili ga jednome komadu otrgne (avulsio) a drugome priloži, biva li to sad svojina gospodara onoga komada-kome je pristao?
191. Kad u velikoj rijeci izraste nov otok (insula in flumine nata) i kad presahne riječina (alveus derelictus), komu pripada taj novi prostor?
192. Kad prodavac kupcu predaje kakvu pokretnu ili nepokretnu stvar, biva li tu kakvih simbola ili obreda?
193. Kad neko, baš i nekupivši ili drugim pravnim načinom od ikoga pribavivši neku (pokretnu ili nepokretnu) stvar, neprekidno za nekoliko godina posjeduje (usucapio), drži li narod, da sad ta stvar sasvim tomu posjedniku pripada kako svojina?
194. Kad svojina dobivene stvari pripada familiji, a kada pojedincu?
195. Koja su pravila zajedničke svojine?
196. Drveta, kojim je hrek uprav na granici dviju zemalja, jesu li zajednička svojina obojih susjeda, kako li?
197. Kakvu razliku čini narod medju posjedovanjem (possessio) i svojinom (dominium)?
198. Kakve su obično granice medju zemljama različnijeh gospodara, i kako se zovu različne vrste granica (n. pr. medja, kamen itd.)?

Digitized by Google

199. Drži li narod, da je sramota ili grehota ili zločin premjestiti granice zlom namjerom?
200. Grane drveta, koje se više tudje zemlje prevjese, je li ih dužan susjed trpljeti, pod kojim uvjetima, i ko š njih voće bere?
201. Ima li seljak pravo prijeći preko zemlje susjedove (serv. itineris) ako ne može drukčije doći do svoje zemlje, i koja su pravila o tome?
202. Ima li medju seljacima odnošaja, po kome jedan ima pravo pasti svoju životinju na zemlji drugoga (serv. pascuae) ili napajati svoju životinju na tudjoj vodi ili potoku (servitus pecoris ad aquam adpulsus)?
203. Dogodi li se kadgod, da jedan drugome dopusti nasloniti zgradu na svoju, i koja se pravila pri tome drže?
204. Ima li kakvih sličnih odnošaja, po kojim bi jedan imao pravo služiti se za neko vrijeme tudjim konjem, volom itd., i koja su za to pravila?
205. Ima li u vas još koja vrsta privatnoga ili javnoga služenja (servitus)?
206. Kako se obično utemeljuje pravo služenja (servitus) i kojom zgodom?
207. Koja prava i dužnosti radjaju se iz razloga pokretnih i nepokretnih stvari?

3. Obligacije.

208. Koje su formule i simboli obični pri zaključenju ugovora u opće?
209. Misli li narod, da je grijeh ili sramota ne održati zadatu riječ i ne ispuniti obećanje?
210. Koje opredjeljenje ima kapara: ko je prima, a ko je dava, i kolika obično biva?
211. Drži li narod, da je moguće razbiti ugovor radi prijevare, radi toga što jedna strana nije bila pri bistrom razumu ili maloljetna, radi prevelike ili prenizoke ciene itd.?
212. Koliko biva svjedoka pri zaključenju ugovora i kakvi bivaju ti svjedoci?
213. Što je posljedica jamčenja za jamca i za dvije strane, koje ugovor zaključiše?
214. Kakvi su običaji i forme pri zaključenju pojedinijeh vrsta ugovora; kako: pri prodaji i kupovini (emptio venditio), zajmu (mutuum), posudi (commodatum), ostavi (depositum) itd.?
215. Koja prava i dužnosti izviru strankama iz pomenutijeh i sličnijeh ugovora?
216. Kad se drži da je kupovni ugovor zaglavljen (perfectio contractus)?
217. Pri prodaji nepokretnih stvari (kuća, baština) imaju li svojta i susjedi pravo prijekupa (jus protimiseos), pod kojim uvjetima i kojim redom?
218. Plaćajući kupac ugovorenu cijenu pribacuje li koji novac prodavcu radi sreće?
219. Pri kupovanju životinje, ima li kakvijeh osobitijeh uvjeta, kao n. p. da prodavac jamči za kakve sakrivene mane prodate životinje, i kad te mane poslije na vidjelo dodju, što tad biva?
220. Zbiva li se često zamjena njiva, konja itd., i ima li pri tome kakvijeh osobitijeh obreda, predrasuda i uvjeta?
221. Kakvi bivaju obično uvjeti plaćanja dugova, da li to biva u novcu ili u kakvim stvarima, da li na rokove ili u jedan put?
222. Koji je rok običan za plaćanje, je li Ilin dan, Nikolj dan itd.?
223. Kolika je kamata obična, je li ova u novcu ili u čemu drugomu?
224. Pod kojijem uvjetima zaimavaju seljaci jedan drugome žita za usjev, i druge stvari, koje se opet u sličnim stvarima vraćaju (res fungibiles)?
225. Ima li što osobita pri ugovoru, kojim jedan drugome daje kuću pod kiriju, zemlju pod zakup itd., i koje su vrste toga posla najobičnije?
226. Pri pogodbi osobne radnje nadničara, majstora itd. (locatio conductio operarum) koji su obični uvjeti i koje značenje ima kapara?

Digitized by Google

227. Kako se plaćaju težačke radnje?
228. Kakvi su običaji i uvjeti pri posudjenju ili najmljenju životinje za radnju ili oplodjenje?
229. Pomagaju li težaci jedan drugomu kakvu radnju i pod kojim uvjetima?
230. Ima li u vas moba, tlaka, pomoć ili štogod tomu slično: kad i kako to biva?
231. Skupljaju li se tu momci i djevojke na kakve sastanke, gdje svak za sebe radi (n. pr. prelo itd.) i što ima tu osobita?
232. Kakvi su ugovori i uvjeti pri tovarenju espapa na kola, na brode itd. i kakvim jamstvom obezbjedjuje prevozilac trgovca?
233. Ima li u vas kakva sprega, gdje njekoliko seljačkih kuća odrede nekoliko volova, konja, kola itd. da se uzajamno njima služe i kakvi tu odnošaji bivaju?
234. Je li obično u vas, da jedan drugomu predade nekoliko glava životinje da ih drugi hrani i umnaža. Kakvi odnošaji iz toga izviru i kako se korist dijeli?
235. Koji su odnošaji i uvjeti obični medju ribarima, koji u društvu ribaju?
236. Idu li u vas ljudi u društvu na kakvu dobit i pod kojim uvjetima to obično biva?
237. Ima li u vas cehova, čim se bave, kako su ustrojeni i koja su prava i dužnosti članova?
238. Pri darivanju nepokretnina ima li kakvih osobitih simbola i obreda?
239. Dogodi li se kadgod, da se darovana stvar opet natrag uzme, i radi kojih se uzroka može to učiniti?

II. Javno pravo (jus publicum).

A. unutrašnje državno (jus publ. internum).

1. Država i općina.

240. Što misli narod o formi državnoj i o državnoj vlasti, i pokorava li se rado njezinim naredbama?
241. Podnosi li radije državne terete ili općinske?
242. Koji je odnošaj medju pojedinim familijama i općinom, a koji medju familijama i njezinijem vlastima?
243. U kome odnošaju stoji općina prema državnijem vlastima?
244. U kome je odnošaju općina sa crkvom i s crkovnjacima?
245. Kako je ustrojena općina i kako je uredjena njezina uprava?
246. Koje osobe upravljaju općinom, koliko ih je i kako se zovu i ko je najstariji medju njima?
247. Kako se izbiraju općinske starješine i ko ima aktivno i pasivno pravo izbora?
248. Pri izboru gledaju li izbirači više na imetak, ili na osobnu znanost i sposobnost, ili na godine?
249. Što je krug djelovanja općinskè vlasti?
250. Što je obično općinski imetak?
251. Ima li općina svojih pašnjaka, šuma itd. i kako se upotrebljuju?
252. Kako se izvršuju naredbe općinske vlasti, a osobito kaznene, i ko ih izvršuje?
253. Kako se sazivlju općinske skupštine i ko to pravo ima?
254. Kakav je ustroj tijeh skupština i ko im je predsjednik?
255. Kada bivaju ti izbori, i gdje?

Digitized by Google

256. Ima li koja razlika medju skupštinama obzirom na mjesto, vrijeme, zločin, ili osobnost ljudi, koji imaju biti sudjeni, ili stvari o kojima se ima vijećati?
257. Jesu li skupštine vazda javne ili ne?
258. Dijele li se skupštinari ili vijećnici na one, koji imaju pravo glasa, i na druge, koji ga nemaju?
259. Kakav je u opće modus procedendi na zborovima i skupštinama, broje li se glasovi, i kojim redom to biva?
260. Ko može na skupštine dolaziti? Mogu li ženske u opće ili mogu li barem one, koje upravljaju inokosnom familijom?
261. Mogu li i tudji ljudi biti primljeni kao članovi općine i kako to biva?
262. A mogu li se rodjeni općinari lišiti prava, koje im pripada kao općinarima, rad šta i kako se to dogadja?
263. Ima li u vas korporacija kao što su bratovštine, braća itd., što im je glavna svrha, kako su ustrojene, koja su prava i dužnosti njihovijeh članova, kakvi su im sastanci itd.?

2. Gradjanski i kazneni postupak (proces. civil. et poen.)

264. Koja je osobita razlika sudjenja u stvarima kaznenim i gradjanskim?
265. Ko je obično sudac ili sudci, ko ih bira ili sazivlje?
266. Je li obično, da se neke parnice stavljaju na dobre ljude da ih rieše; ko ih bira, koliko i kako to biva?
267. Može li otac za sina na sud doći, muž za ženu, stariji rodjak za mladjega itd.?
268. Mogu li ženske same dolaziti pred sud, kako tužiteljice ili optuženice, ili treba da ih neko zastupa i zaštićuje i proti njihovoj volji.
269. Imaju li stranke ili krivci svoje odvjetnike?
270. Može li sud jedne općine suditi krivca koji pripada drugoj općini, ili za zločin, koji je izvan granica svoje općine učinjen?
271. Ko i kako donosi tužbu pred sud i ko dovodi okrivljenika?
272. Koji predmeti gradjanski i kazneni pripadaju općinskomu sudu?
273. Ima li koja strana u postupku, koja pismeno biva?
274. Kako se dokazivanje pri sudu ovršuje, i koje su vrste dokaza obične?
275. Kakvi imaju bit svjedoci da bi im vjerovano bilo i koliko ih treba?
266. Nagone li ili puštaju li sina da proti ocu ili za oca svjedoči, otac za sina, brat za brata itd.?
277. Ima li ljudi, kojim se nikako nedopušta da mogu svjedočiti?
278. Pri zakletvi svjedoka ili stranaka mora li biti krst, ikone, svijeće itd. i kako se upotrebljuju?
279. Ima li više vrsta zakletve?
280. Je li u običaju kakva čudotvorna vrsta dokaza, kao na pr. mazija, vrela voda, zaklinjanje ubijena čovjeka itd.?
281. Je li obično tražiti kakovu ukradenu stvar ili sakrivenu osobu po kućama, na kojim je sumnja, ko to izvršuje i kako?
282. Kada se krivac ne nadje, je li obično da za neke štete i zločine cijela općina ili okolica odgovara (fidejussio communis)?
283. Sude li sudci po svome subjektivnom uvjerenju, ili im valja suditi i proti svoga uvjerenja, ako su se neki uvjeti formalno ispunili, n. pr. sudac je osvjedočen u svojoj svijesti, da je okrivljenik ukrao stvar, za koju je optužen, ali niti ovaj hoće da kaže sam da je ukrao, niti ima dovoljnijeh svjedoka: može li ga ipak osuditi da je kriv?
284. Kojim načinom i redom biva vijećanje o riješenju?

Digitized by Google

285. Ima li kakva formula, kojom se riješenje objavljuje?
286. Svrši li se kadgod sudbena rasprava sa non liquet i što tad biva?
287. Mogu li se stranke ili osudjenik pozvati na drugu vlast proti prvome riješenju? ko je ta vlast i kako se to čini?
288. Kako se izvršuje osuda i koj je izvršuje?
289. Kakva eksekucija biva proti dužnicima?
290. Upotrebljuje li narod kakva sredstva, da bi unaprijed zapriječio neke zločine i prestupljenja?
291. Kakvijem se kaznima obično kazne krivci u opće, a kakvijem za neke osobite zločine i prestupljenja?
292. Koje kazni drži narod kao teže ili sramotnije, da li zatvor, da li batine, što li?
293. Kakav pojam ima narod o časti i sramoti, i da li više voli strožu kazan, nego sramotu?
294. Ima li zločina za koje je obična osveta: koji su, kako biva, i ko osvetu izvršuje?
295. Kako se umiruje raspra, koja pod osvetu potpada?
296. Dogodi li se kadgod, da koga na smrt osude, kako se i kojim se sredstvom izvršuje (vješalima, puškom, kamenjem itd.)?
297. Je li obična osuda na prognanstvo iz zemlje i što se dogodi s imetkom osudjenika, što li s njegovom familijom?
298. Kakovo je narodno mnijenje prema onijem, koji radi nedostatka dovoljnoga dokaza izbjegoše kazni, i što su posljedice tomu?

3. Kazneno pravo (jus poenale).

299. Da bi se neko kazniti mogao radi svoga zla djela, treba li da djelo bude učinjeno zlom namjerom; n. pr. *A.* je nehotice ubio *B.*, zaslužuje li on po narodnom mišljenju istu kaznu kako da ga je i hotimice ubio, što li?
300. Kakvu razliku čini narod medju zločinom i grijehom, medju zločinom i prestupljenjem?
301. Koje opačine ubraja u prvu, koje u drugu, a koje u treću kategoriju?
302. Koji su zločini i prestupljenja najobičnija u vašem mjestu ili okolici i koji su uzroci tomu?
303. Koji su zločini i prestupljenja teži u očima naroda, nego li u državnijem zakonima, a koji su naprotiv lakši?
304. Koje okolnosti čine neke zločine težijem, da li n. p. pri kradji razlomljenje vrata, kradja ob noć, u vrijeme požara itd.?
305. Kako su kažnjeni oni, koji pomagaju izvršenje nekakva zločina, kako li oni, koji skrivaju ukradenu stvar, zločinca ili bjegunca?
306. Koju razliku čine ljudi medju pokušajem nekoga zločina?
307. Drži li narod da višu kaznu zaslužuje ubojica pravedna i opće poštovana čovjeka, nego čovjeka, koji nije bio držan u opće za poštena? da je teži zločin okrasti ili opaliti poštena čovjeka, nego manje poštena; da je teži grijeh to učiniti siromahu nego li bogatu?
308. Je li dječije ubojstvo često, kako se dogadja i rad šta?
309. Dogadja li se samoubojstvo, što su mu uzroci, i što narod o tome misli?
310. Otjerivanje ploda utrobnog drži li narod za grijeh ili za zločin?
311. Kako to obično čine, i ima li ko da bi mu to kao zanat bio?
312. Je li u očima naroda teža kradja ili grabša?
313. Ima li u vašoj okolici hajduka; što su hajduštvu uzroci, i što narod o njima misli?

Digitized by Google

314. Kako su ustrojene hajdučke čete, koja prava i dužnosti ima njihov vodja prema pojedincima, kako dijele plijen, na koga obično udaraju, kakvi su im sastanci itd.?
315. Kako narod gleda na čovjeka koji je negda bio hajdukom?
316. Misli li narod da je veći zločin ukrasti ili ugrabiti muškarcu ili ženskinji, a medju ovijem da je n. p. teži grijeh ukrasti udovici nego djevojci, teže djevojci nego mužatoj ženi?
317. Drže li ljudi, da je obzirom na samu stvar viši grijeh ukrasti neku opredijeljenu stvar, nego li kakvu drugu iste ili možebit više vrijednosti? U nekim krajevima n. p. drži se, da je viši grijeh ukrasti i najmršaviju ovcu, nego najbolju kozu itd.
318. Ima li pri kradji osim veličine u šteti učinjenoj i drugijeh okolnosti koje je čine lakšom ili težom obzirom na to: ko je ukrao, komu je ukrao itd.?
319. Dogadja li se često domaća kradja: ima li kakvo osobito ime i što misli narod o njoj?
320. Kad ko sa tudjega drveta ubere voća da izjede, drži li narod da je to kradja, a osobito kad to putnik učini?
321. Kako se plaća naknada za kradju ili ubijenje tudje životinje?
322. Da li se za neke vrste živina mora više platiti nego valjaju, i zašto to?
323. Napadanje na tudje nepokretno imanje kako se kazni?
324. Što se misli o lovu ptica i zvjeradi u tudjoj ili općinskoj šumi, ili ribanju u tudjoj ili općinskoj rijeci ili jezeru?
325. Što misli narod o rušenju i palidbi tudjijeh ili općinskijeh šuma, i kako se kazne zločinci?
326. Dogadja li se ta palidba i rušenje često u vašoj okolici, i što su joj uzroci?
327. Ima li prestupljenja proti javnomu zdravlju, n. pr. prodaja gubavoga skota, nezdrava mesa itd., i kako se kazne?
328. Zločini i prestupljenja proti ćudorednosti kao n. p. silovanje djevojaka i žena, pederestia, prijevara djevojaka, javna bludnost, jesu li strogo kažnjeni i kako ih po teškoći razredjuju?
329. Djevojka, koja se s kim zaboravila, pa postale očigledne posljedice tomu, smije li nositi djevojačko odijelo? A kako je njezine dosadanje drugarice gledaju i što u opće narod o njoj misli?
330. Što misli narod o pjanstvu i skitanju?
331. Je li u očima naroda kakvo prestupljenje kriomčarenje (kontrabanat)?
332. Što misle ljudi o krivoj zakletvi ili o krivom svjedočanstvu pred sudom?
333. Što su u opće uzroci, da taj ili onaj zločin ili prestupljenje ima prevagu u vašoj okolici? Nema li tu upliva položaj okolice, karakter stanovnika, lako sakrivanje posljedica itd.?
334. Ima li zločina i prestupljenja kojijem bi uzrok bilo sujevjerje narodnje, a naprotiv ima li kakvo sujevjerje, koje preprječuje nekakav zločin ili prestupljenje?
335. Kakvi zločini imaju osobito škodan upliv na moralnost, obilnost, izobraženje itd. u vašoj okolici?

B. Zdvornje ili medjunarodno pravo (jus publ. externum).

336. Kakav obični pojam ima narod o tudjoj državi ili narodu, drži li da je u mirno doba dužan s tudjijem narodom prijateljski postupati?
337. Razlikuje li narode više po narodnosti ili po vjeri, ili po pozitivnim granicama, i što su od prilike uzroci tomu?
338. Ima li kakve poslovice, anekdote ili poruge za ljude, koji pripadaju drugome narodu, vjeri i državi?

Digitized by Google

339. Kako poštuje imanje i ljude tudjega naroda, koji preko njegova zemljišta prelaze?
340. Što misli narod o obezbjedjenju tudjijeh poklisara i o njihovu čašćenju?
341. U krajinama, koje graniče s Turcima, je li obično kakvo četovanje i čini li narod koje razlike medju ratom i četovanjem?
342. Što su obični uzroci tomu, i misli li narod, da za navještenje rata treba neki uzrok ili barem izlika?
343. Drži li naročito objavljenje rata kao potrebno, i ima li tom zgodom kakvijeh obreda?
344. Kako u ratu poštuje imetak neutralnih naroda?
345. Što ko zaplijeni, drži li da je njegovo, ili valja da s kim dijeli plijen?
346. Drži li narod da je pristojno kakovo zlo učiniti neprijateljskijem ženama, koje im u šake panu?
347. Kako se podnosi sa zarobljenicima, zadrži li ih kod sebe i pošto se mir ugovorio, ili ih pušta?
348. Ima li što drugo osobito uz rat ili četovanje?
349. Kako se pogadja ili ugovara mir ili primirje?
350. Je li u običaju poručanstvo, koga ili što davaju u poručanstvo i koja su pravila za to?
351. Ako osoba koja je data u poručanstvo umre ili uteče mora li onaj koji je dao bio, opet drugom osobom nadomjestiti, kako li?
352. Kako se proglašuje mir i ima li tu kakvijeh obreda?

Premda se ovdje priličan broj pitanja nagomilao, razumije se i po sebi, da njima nije iscrpena svakolika ogromna juridička nauka, nego da bi se iz iste još moglo stotinama drugijeh pitanja postaviti — ali bojeći se da bismo tim dosadili čitaocu za sada se i tim zadovoljujemo. Ipak kako i gore kazasmo, mi ne možemo zahtijevati, da nam svaki rodoljub na svako pitanje ni od ovih što su ovdje odgovor dade, jer bi time mnogo požrtvovanja od pojedinca zahtijevali, osim toga to nije ni moguće, jer svikolici odnošaji, o kojim mi govorismo, u svakome se predjelu i ne nalaze.

Ko bi pak htio i na svako pitanje odgovoriti, pa bilo medju odgovorima i posve negativnih (t. j. samo primjedba da u dotičnom kraju nema nekoga odnošaja ni običaja), time ne samo mene bi na to veću zahvalnost obvezao, nego bi i narodnoj našoj knjizi u većoj mjeri koristan bio: riječju što ko više uradi tim bolje. Ali da bi ta radnja u istinu korisna bila, moramo svakoga radnika zamoliti, da se obazre na slijedeće opaske:

a) Neka se najprije točno zabilježi mjesto i okolica, za koju se odgovara — tad, da li običaj, o kome je riječ, siže u dalje predjele (ako je moguće), s kojim razlikama i što su uzroci tim razlikama, je li običaj još u potpunoj životnoj sili, ili samo životari pa je blizu izumrću — ako je izumr'o, do koliko je od prilike godina tomu nazad još živio.

b) Neka se opisuju samo fakta, za koje radnik sam znade, jer opisalac jamči za to svojim imenom (koje molim da se razgovijetno napiše), i to što se god može točnije, nimalo nemareć za kakvo stilističko kićenje. Za ono, što je od drugoga čuo pričati, neka zabilježi da je čuo i uprav kako je čuo.

c) Ako za potvrdu nekoga običaja ima i konkretnih primjera, ili ako jedan običaj ima iznimaka, neka se navedu i jedni i drugi: neka se samo primjeti, da su to primjeri i iznimke.

d) Mi znamo, da na mnogo mjesta ima važnijeh običaja za koje mi i nepostavismo nikakvoga pitanja, ali ako se po drugim pitanjima pozna da ovamo spadaju, neka se i neizostave — osobito pak, ako su slični ili protivni kakovu običaju, za koji ovdje ima neko pitanje.

Digitized by Google

J 16414

e) Od prevelike su važnosti imena, kojim narod nazivlje neki odnošaj, posao, zločin, djelovanje, osobu koja nešto čini ili se u nekome odnošaju nalazi (n. pr. prodaja, posuda, zajam, sprega, sansarija, ubojstvo, kradja: sočiti, ličiti: rukodavalac, jamac itd.) zato preporučujem, da se najvećom pomnjom i točnosti zabilježe, — pa i ondje, gdje i nijesam na to naročito u dotičnom pitanju ni opomenuo. Ova imena mogu nam, kad ih se dobar broj sakupi, poslužiti medju ostalim da pročistimo i popunimo malo po malo naše juridičko zvanično nazivoslovlje, koje je i do danas još do zla boga sakato, premda kojekako iskrpareno. Takova imena i nazivi, koji su prešli iz tudjega jezika u naš, neka se pod nipošto ne prevode ni popravljaju, nego nek se točno zabilježe u samoj formi u koju ih je narod manje više preinačio i dotjerao: to je važno, jer te tudje riječi mogu nam često razjasniti izvor nekome običaju, ili barem uzrok njegovoj manjoj ili višoj preinaci.

f) Isto su tako važne i poslovice i izreke, koje narod ima za množinu odnošaja, neka se dakle ni to nezaboravi, što je točnije i putpunije moguće zabilježiti.

g) Na dosta mjesta ima odnošaja koje je narod radi okolnosti morao pripoznati i poprimiti, ali sveudilj misli, da to kako jest nije sasvim pravedno, n. pr. kad u nekijem predjelima, udata sestra traži, po pisanomu zakonu dio imetka, od braće koji u zadruzi živu. U tom slučaju neka se i odnošaj koji je protivan narodnoj svijesti opiše, i nek se napomene kako bi po narodnome mišljenju pravije bilo.

h) Mislim da ne treba ni napominjati: da opisatelj ima samo gledati na običaj narodni i na narodno mišljenje opisujući pojedine odnošaje, i nikako se ne obzirati na pisane zakone, jer su ovi i onako svakomu poznati.

i) Mi smo se ovdje ograničili samo na pitanja, koja se na pravo odnose, ali kad bi kogod saopćio nešto i o urbarijalnim odnošajima, od velike bi koristi bilo — mnogomu bo su pravnom običaju upravo urbarijalni odnošaji glavni temelj. Takodjer gdje se nalazi i kakova osobita grana trgovine, proizvoda, promisla i obrta, bilo bi dobro kad bi se opisale.

Komu nebi bilo sasvim razumljivo kakvo pitanje, neka se izvoli na mene obratiti, a ja ću se požuriti, da mu ga čim razgovjetnije objasnim.

j) Odgovori mogu biti pisani u kom mu drago jeziku, a biti će štampani u zborniku za običajno pravo koji će odmah da se počne izdavati pošto se dovoljno materijala bude prikupilo.

Ako se u nas do sada povjesnik narodnoga prava nije mogao nimalo pomoći narodnim pravnim običajima, zaisto ni jugoslovenski jus scriptum nije mogao upotrijebiti u svojoj potpunosti i okoristiti se njime kako bi trebalo i kako bi želio, jer ne samo da još nijesu svikolici objelodanjeni putem štampe, da li, i što je izdato, nijesu svikolici izdavaoci u tome poslu jednako kritički radili; a osim toga zakoni su ili posebice štampani ili kojekuda po zbornicima raspršani. A svaki povjesnik znade od kolike bi koristi bilo, kad bi se svakolika statuta i zakoni jugoslovenskih gradova i općina, pa bili oni pisani kojim mu drago jezikom, u jedno sabrali pa kako cjeloviti „corpus“ kritičkim načinom izdali. Ali za to, naravno, treba što je više moguće rukopisa na raspoloženje imati, da bi se mogao za svaki zakon najstariji ili najpotpuniji rukopis izabrati, a ostalim ga, gdje treba popuniti. Ja se već od nekoga vremena bavim sakupljanjem takovih rukopisa i vijestî o njima, te molim ovom prilikom svekolike rodoljube, koji bi nekakav rukopis imali, ili zanj obaznali, da bi mi izvolili priopćiti uvjete, pod kojim bi mi se dotični rukopis mogao posuditi, prodati, prepisati ili barem opisati.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google